

YOZUV MATERIALLARI VA QUOLLARI.YOZUVGA O'RGATISHNING USULLARI.YOZUVGA O'RGATISH TAMOYILLARI

Usmonova Odinaxon Sobirovna
Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yozuv materiallari va quollari, husnixatga o'rgatishning metod va usullari hamda yozuvga o'rgatishning tamoyillari haqida fikr mulohazalar bildirilgan.

Tayanch tushunchalar: Genetik, ritmik, chiziqli, tamoyil, onglilik, imlo.

O'quvchilarni chiroyli yozishga o'rgatishda, ularda husnixat malakalarini hosil qilishda yozuv quollari va materiallarining sifati katta rol o'ynaydi.

Yozuvning chiroyli bo'lishi ko'p jihatdan yozuv quoli va materialiga bog'liqdir. Yozuv quollari va materiallari quyidagilar sanaladi:

1. Xattaxta.
2. «To'g'ri o'tir» plakati.
3. Alifboning yozma shakli.
4. Haflar alohida yozilgan albom.
5. Husnixat daftari.
6. Rangli bo'rlar.
7. Ruchka.
8. Yozuv daftari.

Bola maktabga qadam qo'ygan kundanoq yozuv quollaridan to'g'ri foydalanishga, ularni ozoda saqlashga o'rgatib boriladi.

O'qituvchi o'quvchining yozuv quollari va materiallarini muntazam tekshirib borishi muhim vazifa sanaladi. Dastur talabi bo'yicha 1-sinf o'quvchilari uchun yozuv yo'li 4 mm, bosh harflar uchun 8 mm bo'lgan qiya chiziqlari siyrak bo'lgan 2 chiziqli daftar tavsiya etiladi.

2-4-sinflarda chiziqlari 8 mm 1 chiziqli daftar tutilishi lozim. Kichik harflarning bo'yi 3 mm, bosh harflarning bo'yi 6 mm, raqamlarning bo'yi harflardan 2 marta qisqa bo'ladi. 1-2-sinfda husnixat uchun maxsus alohida darftarga, 3-4-sinflarda ona tili daftariga yozadilar.

1-2-sinflarda foydalaniladigan darftarda qiya chiziqlar orasidagi masofa 30 mm va qiya chiziqlarsiz kichik harflar yoziladigan parallel chiziqlar orasidagi masofa 4 mm ga teng bo'lgan ikki chiziqli daftar tavsiya etiladi.

Qiya chiziqlari siyrak bo'lgan ikki chiziqli daftar yozdirib borish va mashq qildirish orqali 1-sinf o'quvchilarini mayda harflar bilan tez yozishga o'rgatib boriladi. Bunday darftarda mashq qilish o'quvchilarga harflarning eni va ular orasidagi masofani ko'z bilan chamalash, qiyaligiga rioya qilish imkoniyatini beradi.

O'quvchi daftariga sana va oy yozdiriladi. Xat boshiga amal qilishga o'rgatiladi, daftar hoshiyasi bo'lishi shart. Darftarga sarlavha yozdirilganda, sarlavha va matn orasida satr qoldirilmaydi.

Daftarga xatoni to'g'irlash yo'li o'rgatiladi. Bu holda xato harfning ustidan chiziq tortib, ustiga to'g'risini yozishga odatlantiriladi. Daftar uy vazifasi berilgach, yig'ib olinadi, tekshiriladi va baholanadi.

Yozuv materiali bo'lgan daftarni yuritishga quyidagi talablar qo'yiladi:

1. Daftarga toza va aniq yozish.
2. Daftar muqovasidagi yozuvlar yagona talab asosida yozilishi, daftar qaysi fan uchun tutilganligi, nechanchi sinf, maktabning nomi va raqami, o'quvchining ismi va sharifi ko'rsatib o'tilishi zarur.
3. 1-sinf o'quvchilarining daftarlari muqovasi o'qituvchi tomonidan yoziladi.
4. Har bir daftarda hoshiya bo'lishi shart.
5. 2-sinfdan boshlab mashq tortib raqami, qerda bajarilganligi (sinfda yoki uyda) yozib qo'yiladi.

6. Harf yoki bo`g`in hamda so`zlarning tagiga ehtiyotkorlik bilan chiroydi va tekis chiziladi.
7. Xato yozilgan harf yoki harfiy birikmalarni namuna sifatida daftar hoshiyasiga yozib ko`rsatiladi.
8. Noto`g`ri yozilgan harflarni bo`yash, o`chirish yoki qavs ichiga olib qo`yishga ruxsat etilmaydi.
9. Mashqlarni bajarishda, matn yozishda xat boshidan yozish qoidalariga amal qilish talab etiladi. Chiroyli husnixat bilan yozishga erishishda yozuv qurolining ahamiyati katta. Hozirda yozuv quroli sifatida sharikli ruchkadan foydalanish tavsiya etiladi. Sharikli ruchka yozish uchun qulay, ingichka, engil, barmoqlar orasida tutishga mos. Ruchka barmoq orasida tutilganda, ruchka uchi bilan barmoq oralig`i 1,5-2 smga teng bo`lishi shart. Aks holda barmoqni ruchka uchidan uzoq ushlab yoki juda yaqin tutish yozuv sifatini buzadi, harflarni xunuk yozishga olib keladi. Sharikli ruchkada maxsus siyoh bilan to`ldirilgan sterjenning bo`lishi undagi ancha vaqt foydalanish imkoniyatini yaratadi. Ruchka sterjeni siyohi faqat binafsha rangda bo`lishi talab qilinadi. O`qituvchi darftarni tekshirganda qizil pastali ruchkadan foydalanadi. Ruchka papkada maxsus penalda saqlanadi. Partada esa ruchkani qo`yish uchun maxsus joy bo`ladi. O`quvchi ruchkasidagi siyoh tugagan taqdirda, lozim bo`lganda foydalanish uchun ruchka va sterjenlar bo`lishi zarur. Xattaxta sinfda o`quvchi uchun yozuv materialidan biri sanaladi. O`quvchining husnixati daftar va xattaxtada takomillashtirib boriladi, shuning uchun xattaxtada yozuvni amalga oshirish uchun uning rangi qora va to`q yashil bo`lishiga erishish lozim. Bunda xat aniq va chiroyli ko`rinishga ega bo`ladi. Boshlang`ich sinf o`quvchilari foydalanadigan xattaxtaning uch qismdan iborat bo`lishi, xattaxtaning bir bo`lagiga yozuv daftarining, ikkinchi bo`lagiga katak daftarining chiziqlari chizilishi juda muhimdir. Bu chiziqlar yordamida o`quvchi chiroyli yozuvga o`rganadi. Shuningdek, xattaxtaning bo`yi ham chiroyli yozuvda katta ahamiyat kasb etadi, shu sababli u yuqori va pastga o`quvchi bo`yiga moslab harakatlantirishga moslangan bo`lishi e`tiborga olinadi. Bo`r xattaxtaga yozishda yozuv quroli sanaladi. Uning yog`li bo`lishi katta ahamiyat kasb etadi. Bo`rning sifati yozuv sifatini ta`minlaydi. Husnixatga o`rgatishda yuqoridagilar e`tiborga olinishi shart. Xullas, ish faoliyati davrida qo`l harakatini mashq qildiruvchi jismoniy mashqlardan foydalanib turilsa, chiroyli yozuvga o`rgatishning asosiy shartlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Aydarova U.B O`qish savodxonligi. 2-sinf uchun darslik. – Toshkent.: “Novda Edutainment”, 2023 – 80 b.
2. Usmanova, O. S. (2022). National curriculum and new generation mathematics textbook. Asian Journal of Multidimensional Research, 11(2), 11-16.
3. Sobirovna, U. O. (2022). The Use of Mnemotechniques in Teaching Younger Schoolchildren. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 6, 446-450.
4. Usmonova, O. (2016). Ikkinchi sinf darsliklarida shartli belgilar. Ta'lim va kasbiy mahorat. Ilmiy uslubiy maqolalar to'plami, 1(06), 46-49.
5. Sobirovna, U. O. (2022). The Use of Mnemo Technique in the Textbook of Primary School Native Language and Reading Literacy. International Journal of Culture and Modernity, 17, 421-426.
6. Usmanova, O. S. (2022). A TEXTBOOK ON NATIVE LANGUAGE AND READING LITERACY, CREATED ON THE BASIS OF THE NATIONAL CURRICULUM. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(10), 48-54.

7. Usmanova Odinakhon Sobirovna. (2022). NATIONAL CURRICULUM AND NEW GENERATION MOTHER TONGUE AND READING TEXTBOOK. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(10), 176–183. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/NMBXR>
8. Усмонова, О. (2022). РИВОЖЛАНГАН МАМЛАКАТЛАРДА ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИ. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS), 2(Special Issue 3), 148-158.
9. Sobirovna, U. O. 1-sinf o'qish kitobidagi she'rlarni o'quvchilarga o'rgatish uslubiyoti. Washington. Innovation in the modern education system, 1, 206-209.
10. Usmanova Odinakhon Sobirovna. (2023). THE USE OF MNEMONICS IN TEACHING PRIMARY SCHOOL CHILDREN THEIR NATIVE LANGUAGE AND READING LITERACY. Academia Science Repository, 4(05), 35–45.
11. Usmonova, O. (2023). 1-SINFLARDA ONA TILI VA O 'QISH SAVODXONLIGINI O 'RGATISH VA TA'LIM TIZIMDA SAMARADORLIKKA ERISHISH. Академические исследования в современной науке, 2(11), 10-12.